

**Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 17.051.061
у Запорізькому національному університеті
докторці наук із соціальних комунікацій,
професорці кафедри соціальних комунікацій
та інформаційної діяльності
Березенко Віті Віталіївні**

ВІДГУК

**офіційного опонента Захарченка Артема Петровича, кандидата наук із
соціальних комунікацій, доцента, доцента кафедри соціальних комунікацій
Навчально-наукового інституту журналістики Київського національного
університету імені Тараса Шевченка**

**на дисертаційну роботу Коваль Анастасії Сергіївни на тему «Візуальні
образи як спосіб репрезентації гендеру у соціальних медіа», подану на
здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань Журналістика,
за спеціальністю 061 Журналістика**

Маємо нетиповий для українського наукового дискурсу текст, який в огляді літератури фокусований не довкола цитат і поглядів, а довкола власних думок дослідниці, які вона аргументує посиланнями на джерела. Ця структура надзвичайно логічно організована, висновки достатньо аргументовані. По суті, це є прикладом якісної наукової есеїстики. В такий спосіб дисертантка обґрунтовує свій підхід до інтерпретації візуальних образів, на якому базується подальша її робота, а також чітко доводить наявність «білої плями» у світовому науковому дискурсі, яку її робота й заповнює.

Таку саму структуру мають і практичні розділи, в яких дані кількісного та якісного аналізу так само вплетені у міркування дослідниці і слугують підтвердженням її висновків. Така форма подачі даних характерна перш за все для французької наукової школи, але також поширюється в інших регіонах світу.

Феміністичні позиції Анастасії Коваль є зрілими, вона не вдається до радикальних заяв, а навпаки, дискутує з хибними умовиводами «тих жінок, які зацікавилися темою рівності та фемінізму (що, по суті, одне і те ж), але зробили це дуже поверхово».

Феміністичне письмо, яке ми отримали в дисертації, є виваженим і добре аргументованим, причинно-наслідкові зв'язки чіткі, дисертантка не вдається до «натягування» результату і підтасовування даних.

Структура дисертації в цілому також логічна: Анастасія Коваль послідовно розглядає загальні закономірності гендерної репрезентації у візуальній комунікації та її сприйняття, далі переходить до розгляду специфічних ситуацій – об’єктивації жінки, репрезентації небінарного гендера та літніх людей, і нарешті виходить на практичні кейси: закономірності досвіду взаємодії з гендерними репрезентаціями, а також проблемами тілесності та безпеки під час гендерної репрезентації.

Зупинімося детальніше на Розділі 2 як найбільш, на мою думку, науково насиченому. Надзвичайно важливою є, зокрема, розвідка про суб’єктність об’єктивації жінок (підрозділ 2.1.), яка подає повну картину можливих напрямків і форм об’єктивації, розбирає можливі наслідки кожної з таких форм. Візуальна репрезентація небінарного гендеру (підрозділ 2.2.) розглядається в усій своїй суперечності, зважаючи на брак чітких візуальних маркерів небінарності та можливі безпекові виклики такої репрезентації. Що ж до візуальної репрезентації літніх людей (підрозділ 1.3.), то тут робиться акцент на, подекуди, несамотійності їхніх візуальних образів, обслуговуючій ролі для підкреслення фемінності або маскулінності інших персонажів, а також на впливі соціокультурних стандартів на те, наскільки припустимою людина може вважати репрезентацію своїх вікових змін.

Що ж до змістовної частини і власне самих умовиводів, то я як білий цисгендерний чоловік не відчуваю себе в праві оцінювати їхню коректність. Тому, оскільки надходить час для критичної частини цього відгуку, зосереджуся більше на методології та на форматах подачі інформації.

1. В роботі досить мало уваги приділяється описові методології та обґрунтуванню валідності отриманих результатів. Так, у підрозділі 1.2. опитування проводиться на незначній нерепрезентативній вибірці, але про це навіть не повідомляється. У підрозділі 3.1. застереження про нерепрезентативність є, однак воно не супроводжується обов’язковим у такі випадках аналізом обмежень, які накладає нерепрезентативність на використання і тлумачення результатів.
2. Якісний аналіз (як-от у підрозділі 2.1.) також проводиться цілком без проговорення використаної у ньому методики. Помітно, що ця методика існувала в свідомості дисертантки, адже матеріал викладається логічно і зв’язно, однак відсутність оприяминого опису заважає оцінити цю методику ще й читачам її роботи.
3. При всій повазі до експертності В.Бабенка та Н.Виговської, підрозділи наукової роботи (3.2. та 3.3.) не мали би перетворюватися на інтерв’ю з окремими фахівцями. У такому випадку доцільно було би застосувати метод експертного опитування, де однакові питання ставити кільком фахівцям одночасно, порівнювати їх і робити з них висновки. «Рятують» ці розділи знову ж таки особливості письма, які використовує Анастасія

Коваль: вона і цитати експертів використовує перш за все як аргументи у своїх особистих логічних умовиводах.

4. Виклад кількісної інформації у підрозділі 3.1. виграв би від того, якби його представили візуально – у вигляді діаграм, або принаймні структуровано – у вигляді таблиць.

Втім, бачимо, що наведені зауваження аж ніяк не применшують формальної інноваційності роботи в контексті українського наукового дискурсу, її змістовної актуальності, особливо в контексті російсько-української війни, яка ставить під загрозу в тому числі і гендерну репрезентацію громадян, а також майстерності дисертантки у користуванні логічним апаратом.

Відтак, вважаю, що дисертаційне дослідження на тему «Візуальні образи як спосіб репрезентації гендеру у соціальних медіа» повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44), а її автор Коваль Анастасія Сергіївна заслуговує присудження їй ступеня доктора філософії з галузі знань Журналістика, за спеціальністю 061 Журналістика.

Офіційний опонент

кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент, доцент кафедри соціальних
комунікацій Навчально-наукового
інституту журналістики Київського
національного університету імені Тараса Шевченка

А.П.Захарченко